

ISBN 978-961-90557-9-3

9 789619 055793

International Federation of Library Associations
and Institutions
Mednarodna zveza bibliotekarskih društev in ustanov

Smernice za knjižnične storitve za osebe z disleksijo

Zveza bibliotekarskih društev Slovenije

MEDNARODNA ZVEZA BIBLIOTEKARSKIH DRUŠTEV IN USTANOV
Strokovna poročila IFLA, št. 70

Smernice za knjižnične storitve za osebe z disleksijo

Gyda Skat Nielsen in Birgitta Irvall

Pod okriljem Sekcije za delo z uporabniki s posebnimi potrebami.

Ljubljana
Zveza bibliotekarskih društev Slovenije
2007

Naslov izvirnika
Guidelines for Library Services to Persons with Dyslexia
Gyda Skat Nielsen and Birgitta Irvall
Under the auspices of the Section of Libraries Serving Disadvantaged Persons.
The Hague : IFLA Headquarters, 2001
© International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA)

Avtorizirani prevod
International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA)
The Hague, Netherlands

Iz angleščine prevedla
Irena Sešek

Strokovna redakcija prevoda
Silva Novljan

ISBN 978-961-90557-9-3

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

028.8
616.89-008.434.5

NIELSEN, Gyda Skat
Smernice za knjižnične storitve za osebe z disleksijo / Gyda Skat Nielsen in Birgitta Irvall ; [iz angleščine prevedla Irena Sešek]. - Ljubljana : Zveza bibliotekarskih društev Slovenije, 2007. - (Strokovna poročila IFLA ; št. 70)

Prevod dela: Guidelines for library services to persons with Dyslexia

ISBN 978-961-90557-9-3

1. Irvall, Birgitta
231095552

VSEBINA

Predgovor	7
Zahvale.....	8
Kaj je disleksija?	9
Demokratični vidik	10
Standardna pravila Organizacije Združenih narodov	10
UNESCO Manifest o splošnih knjižnicah.....	10
Listina za bralca.....	11
Poznavanje disleksije in knjižnično osebje	12
Bibliotekarske šole	12
Permanentno izobraževanje.....	12
Knjižnične službe in storitve za otroke z disleksijo	13
Kako zagotoviti, da se bodo osebe z bralnimi težavami počutile dobrodošle v knjižnici	14
»Moj osebni knjižničar«.....	14
Prijetno okolje.....	14
Gradivo za osebe z bralnimi težavami	16
Lažje berljivo gradivo	16
Zvočne knjige.....	16
Časniki.....	17
Revije.....	17
Letaki in brošure.....	17
Bralne storitve.....	17
Videokasete z lažje berljivimi podnaslovi	17
Informacijska tehnologija	18
Obveščanje o knjižničnih storitvah.....	19
Priloga 1 Standardna pravila združenih narodov.....	20
Priloga 2 IFLA/UNESCO manifest o splošnih knjižnicah	21
Priloga 3 Listina za bralca	24
Priloga 4 Osebe z disleksijo in knjižnica.....	26
Priloga 5 Prevod danskega letaka	29
Bibliografija	31
Novejša slovenska strokovna bibliografija.....	32
Naslovi pomembnejših društev za disleksijo.....	35

Predgovor

V zadnjem desetletju se je v številnih državah povečalo zanimanje za disleksijo – oziroma za specifične učne težave – in to ne samo med znanstveniki in drugimi strokovnjaki, ampak tudi v širši družbi. Čeprav nekateri posamezniki s težavami pri branju in pisanju še vedno neradi govorijo o svoji motnji, pa danes mnogi tudi že odkrito razpravljajo o težavah, s katerimi se srečujejo v svetu, polnem črk. Ta odprtost je pripomogla h globljemu razumevanju disleksije in težav, povezanih s to prikrito motnjo, ki prizadene okoli 8 odstotkov svetovnega prebivalstva.

Leta 1997 je bila na konferenci IFLA v Kopenhagnu organizirana delavnica »Dostop do informacij: delo z uporabniki z disleksijo«, ki so jo skupaj pripravili Sekcija za delo z uporabniki s posebnimi potrebami (Section of Libraries Serving Disadvantaged Persons – LSDP), Danska strokovna skupina za posebne knjižnične storitve (Danish Professional Group for Outreach Library Service) in Evropsko združenje za disleksijo (European Dyslexia Association – EDA). Delavnico je spremljala razstava posterjev o disleksiji.

7

Na konferenci IFLA v Bangkoku leta 1999 sta Sekcija za delo z uporabniki s posebnimi potrebami in Evropsko združenje za disleksijo organizirala predstavitev posterjev na temo: »Disleksija je povsod okrog nas. Kaj dela vaša knjižnica?«

Veliko zanimanje in številna vprašanja, ki so jih udeleženci zastavljali na obeh konferencah, jasno kažejo na povečano zanimanje za disleksijo med knjižničarji iz vsega sveta. Prav tako pa se je pokazala tudi želja po spoznavanju različnih možnosti, ki jih imajo knjižničarji pri izvajanju storitev za to veliko skupino ljudi s posebnimi potrebami.

Sekcija za delo z uporabniki s posebnimi potrebami želi s »Smernicami za delo z uporabniki z disleksijo« nadaljevati in nadgrajevati pobude, ki jih je predstavila v letih 1997 in 1999. Informacije, ki so na voljo v tej publikaciji, so lahko v določeni meri knjižničarjem v pomoč tudi pri delu z drugimi skupinami uporabnikov z bralnimi težavami.

Sekcija za delo z uporabniki s posebnimi potrebami upa, da bodo te smernice spodbudile knjižnice, da bodo pomagale osebam z disleksijo pri dostopu do informacij in kulture pod enakimi pogoji, kot jih imajo drugi člani družbe.

Birgitta Irvall in Gyda Skat Nielsen

Zahvale

Zahvaljujeva se številnim osebam, ki so pomagale pri izdaji te publikacije:

članom Stalnega odbora IFLA Sekcije za delo z uporabniki s posebnimi potrebami;
Birgitti Ahlén, Mestna knjižnica Uppsala (Uppsala Stads-och Länsbibliotek), Švedska;

Margareti Norberg, Mestna knjižnica Eskilstuna (Eskilstuna Stads-och Länsbibliotek), Švedska in

8 Susanni Bertschinger ter Robinu Salterju, Evropsko združenje za disleksijo.

Zahvalili bi se radi tudi Vibeke Lehmann (Sekcija za delo z uporabniki s posebnimi potrebami) za njene jezikovne nasvete pri pripravi smernic.

KAJ JE DISLEKSIJA?

»Disleksija je zapleteno nevrološko stanje, ki je prirojeno. Simptomi lahko vplivajo na različna področja učenja in delovanja, kažejo pa se kot posebne težave pri branju, črkovanju in pisanju. Disleksija lahko prizadene eno ali več od naštetih področij.«

(Britansko društvo za disleksijo - British Dyslexia Association)

»Disleksija je medicinski pojem, specifične učne težave pa so pedagoški pojem. Oba pojma se uporabljata za opis stanja, ki je prirojeno, in številni raziskovalci menijo, da je to genetsko prenosljiva organska motnja v možganskem centru za jezik. Disleksije ne povzročajo duševne motnje, okvara čutil, čustvene motnje ali kulturna prikrajšanost.

9

Najverjetneje obstajajo za disleksijo različni vzroki, vendar pa so najnovejše raziskave odkrile »gen«, ki bi lahko bil eden izmed možnih povzročiteljev. Največkrat pa kot vzrok težav navajajo organsko motnjo v možganih, ki je dedna. Za disleksijo zaenkrat ne obstaja nobeno zdravilo, torej ima človek disleksijo vse življenje, zato mora sam razviti načine za premagovanje svojih specifičnih težav.

Disleksija je razširjena po vsem svetu ne glede na kulturo ali jezik in okoli 8 odstotkov prebivalstva ima sindrom, ki lahko ovira učenje; 2 - 4 odstotke prebivalstva pa ima lahko zaradi disleksije zelo hude težave.

Osebe z disleksijo imajo težave pri usvajanju tako pisnega kot ustnega izražanja. Poleg težav pri obvladovanju branja, pisanja in črkovanja, mnogi zamenjujejo smeri, zaporedja, besedne oznake in črke ter besede in številke, ki so videti ali slišati podobno. Brez prepoznavanja težav in ustrezne podpore otroci z disleksijo kljub inteligenci in motivaciji ne napredujejo tako kot njihovi vrstniki. S postavitvijo diagnoze pa je lahko vsak deležen usmerjene, strukturirane in sistematične učne pomoči. Osebe z disleksijo potrebujejo tudi zelo veliko podpore in spodbude.

Disleksija ne pomeni pomanjkanja inteligence. Številni ljudje z disleksijo z ustrezno pomočjo v šoli ali z zasebnim učiteljem dosežejo tudi univerzitetno izobrazbo.«

(European Dyslexia Association – Evropsko združenje za disleksijo)

DEMOKRATIČNI VIDIK

Demokratično pravico dostopa do kulture, literature in informacij imajo vsi prebivalci, vključno z osebami, ki imajo različne vrste težav pri branju. Izredno pomembno je, da lahko vsi prebivalci brez razlik pridobivajo informacije o vsem, kar se dogaja v družbi. Vsak državljan mora biti dobro obveščen, da lahko uveljavlja svoje demokratične pravice in zagotavlja nadzor nad svojim življenjem.

- 10** Kakovost življenja je tudi pomemben dejavnik. Sposobnost branja zelo poveča samozavest ljudi. Omogoča jim, da razširijo svoj pogled na svet in da prevzamejo nadzor nad svojim življenjem. Z branjem izmenjujejo ideje, misli, izkušnje in osebno rastejo.

Spodbujanje branja izrazito podpirajo Standardna pravila Organizacije Združenih narodov za izenačevanje možnosti invalidov (*Standard Rules on the Equalization of Opportunities for Persons with Disabilities*), Unesco Manifest o splošnih knjižnicah (*UNESCO Public Library Manifesto*) in Listina za bralca (*Charter for the Reader*).

Standardna pravila Organizacije Združenih narodov

Leta 1993 je Organizacija Združenih narodov sprejela dokument z naslovom *Standardna pravila za izenačevanje možnosti invalidov (The Standard Rules on the Equalization of Opportunities for Persons with Disabilities)* (glej Priloga 1). Upoštevanje standardnih pravil sicer ni obvezno, njihovo uveljavljanje pa bo postalo običajno, ko jih bo sprejelo večje število držav. Pravilo 5 določa, da naj vlade izdelajo strategije za zagotavljanje dostopnosti informacijskih storitev in publikacij za vse osebe s posebnimi potrebami ter da naj spodbudijo medije, še posebej televizijo, radio in časopise, da zagotovijo dostopnost svojih storitev. Pravilo 10 pa navaja, da bi morale imeti osebe s posebnimi potrebami možnost enakopravno sodelovati v kulturnih dejavnostih, in da naj države zagotovijo različne metode za zagotavljanje dostopa do publikacij, filma in gledališča za osebe s posebnimi potrebami.

UNESCO Manifest o splošnih knjižnicah

Novembra 1994. je UNESCO izdal Manifest o splošnih knjižnicah (*Public Library Manifesto*) (glej Priloga 2). Ta pomemben dokument razglša UNESCOVO prepričanje, da je splošna knjižnica življenjska sila izobraževanja, kulture in informiranja ter bistven dejavnik zavestnega širjenja miru in duhovne blaginje.

»Storitve splošne knjižnice so na voljo uporabnikom po načelu enakega dostopa za vse osebe ne glede na starost, raso, spol, vero, narodno pripadnost, jezik ali družbeni položaj. Posebne vrste storitev in gradiva je dolžna zagotoviti oziroma priskrbeti tistim uporabnikom, npr. pripadnikom jezikovnih manjšin, ljudem s telesnimi okvarami, negovancem v bolnišnicah, zapornikom, ki iz kakršnih koli razlogov ne morejo uporabljati rednih storitev oziroma običajnega gradiva.«

Listina za bralca

Mednarodno združenje založnikov (The International Publishers Association) in Mednarodni odbor za knjigo (International Book Committee) sta leta 1992 skupaj sprejela *Listino za bralca* (*The Charter for the Reader*) (glej Priloga 3). V listini je zapisano, da je branje ključnega pomena za našo kulturno in znanstveno dediščino in spodbuda za razumevanje med narodi. Demokracija je odvisna od dobro obveščenih ljudi. Tiskana beseda je bistven sestavni del osebnega razvoja posameznika in njegovega pogleda na svet in druge ljudi.

Obstaja potreba po pridobivanju informacij z branjem. Edini način, da postane branje dostopno za vse, je tesno sodelovanje založnikov, knjižnic in drugih informacijskih posrednikov s kulturnimi, izobraževalnimi in družbenimi ustanovami pri promociji branja. Takšna povezava javnih in zasebnih interesov daje največ upanja za zadovoljevanje splošnih bralnih potreb.

11

POZNAVANJE DISLEKSIJE IN KNJIŽNIČNO OSEBJE

Mnoge osebe s specifičnimi učnimi težavami menijo, da jim knjižnice ne morejo ničesar ponuditi. »Knjižnice ne obiskujem, ker si ne želim še več neuspehov«, je nekoč rekel mladostnik z disleksijo (glej Priloga 4).

Knjižničarji morda težko razumejo, da predstavlja nekaterim osebam obisk knjižnice dejansko oviro. Zato bi se morali vsi knjižnični delavci še posebej skrbno posvetiti slabšim bralcem, kadar le-ti obišejo knjižnico.

- 12** Ljudje z disleksijo imajo običajno nizko raven samospoštovanja. V času svojega šolanja so velikokrat doživljali neuspehe, in postali zelo ranljivi. Zato se je potrebno še bolj potruditi, da se bo ta velika skupina ljudi, ki ni vajena knjižnice, počutila ob obisku knjižnice dobrodošla. To pa je povezano tudi s spreminjanjem odnosa pri knjižničnih delavcih in z njihovim izobraževanjem za primeren način pristopanja in pomoči uporabnikom z disleksijo.

Nekateri knjižničarji morda menijo, da so uporabniki z bralnimi težavami bolj »nadležni« in manj »zanimivi« kot ostali uporabniki. Takšno mišljenje je lahko posledica neustreznega izobraževanja knjižničarjev in nepoznavanja različnih oblik motenj in težav.

Bibliotekarske šole

Pomembno je, da fakultete in druge ustanove, ki skrbijo za izobraževanje knjižničarjev, v svoje učne programe vključijo tudi vsebino o disleksiji. Najbolje je, da študenti v času študija pridobijo čim več znanja o različnih težavah pri branju in o potrebah ljudi, ki imajo takšne težave. Zelo koristno informacijo lahko da študentom oseba z disleksijo, ki jo povabimo, da jih seznanimo z gradivom in storitvami, ki si jih osebe z disleksijo želijo v knjižnici. Takšno neposredno srečanje je pogosto najboljši način za globlje razumevanje določenega stanja ali težave.

Permanentno izobraževanje

Bolj poglobljeno znanje o disleksiji lahko pridobimo na delavnicah, posvetovanjih in drugih oblikah permanentnega izobraževanja, ki se osredotočajo na delo z uporabniki s težavami pri branju. Takšne oblike permanentnega izobraževanja in usposabljanja lahko organizirajo fakultete, nacionalne knjižnične ustanove ali strokovna društva – najbolje v sodelovanju z obstoječimi združenji za disleksijo. Udeležiti bi se jih morali vsi delavci v šolskih in splošnih knjižnicah.

Zelo koristno pri vsakodnevnem delu v knjižnici in razumevanju te motnje je tudi občasno sodelovanje ene ali več oseb z disleksijo na sestankih knjižničnega osebja, na katerih predstavijo svoje težave in potrebe.

KNJIŽNIČNE SLUŽBE IN STORITVE ZA OTROKE Z DISLEKSIJO

Knjižničarji v mladinskih knjižnicah morajo dobro poznati bralne težave in gradivo, ki je primerno za posamezne razvojne stopnje branja. Otroške pesmice, lažje berljive knjige, slikanice in zvočne knjige naj bodo sestavni del zbirke za otroke.

Posebna vrsta zvočnih knjig, pri katerih se besedilo lahko predvaja v dveh ali treh različnih hitrostih, je koristna za tiste, ki počasneje spremljajo brano besedilo. Vsi otroci z bralnimi težavami morajo imeti možnost za doživetje veselja ob branju s pomočjo poslušanja zvočnih knjig. Otrok, ki je občutil veselje ob branju, se bo bolj potrudil za izboljšanje svoje bralne sposobnosti.

13

Knjižnica mora sodelovati z vrtci pri ponudbi otroške literature za branje v predšolskem obdobju, ki je še posebej koristno za otroke z disleksijo. Šolam in staršem lahko nudi tudi gradivo z navodili za branje, npr. knjige v kompletu z zvočnimi knjigami, knjige, prirejene za lažje branje, skrbno izbrana besedila za določen nivo branja kot tudi izobraževalne računalniške programe. Za otroke z bralnimi težavami je zelo pomembno dobro sodelovanje med šolami, knjižnicami in starši. Potrebno pa je opozoriti, da imajo mnogi starši otrok z disleksijo tudi sami disleksijo, zato ne morejo brati svojim otrokom ali jim pomagati pri učenju. Kljub temu pa se z ustrezno pomočjo v šoli večina otrok nauči brati in pisati.

KAKO ZAGOTOVITI, DA SE BODO OSEBE Z BRALNIMI TEŽAVAMI POČUTILE DOBRODOŠLE V KNJIŽNICI

Ustrezno usposobljeni knjižnični delavci s čutom za uporabnike s posebnimi potrebami bodo vedeli, da oseba z disleksijo, ki prvič obišče knjižnico, ne bo mogla sama, brez posebne pomoči, najti, kar išče. Razumljivo je, da uporabnik ne potrebuje nobenega »dokazila o invalidnosti«, da bi bil deležen vljudne in prijazne storitve.

14 »Moj osebni knjižničar«

Za osebo z disleksijo bi bilo zelo koristno, če bi imela svojega osebnega knjižničarja, strokovnjaka, ki bi dobro poznal različne težave pri branju in tudi ustrezno gradivo za to skupino bralcev. Takšen knjižničar bi moral znati odgovoriti tudi na povsem praktična vprašanja, ki so povezana s to motnjo, npr. »Kje bi se lahko naučil bolje brati?« in »Ali je v kraju, kjer živim, kakšno društvo za osebe z disleksijo?«

»**Knjižničar za osebe z disleksijo**« bi moral biti sestavni del širše mreže pomoči, ki bi vključevala šole, organe lokalnih oblasti in organizacije za invalide. Rezultat takega sodelovanja bi lahko bila brošura z informacijami o disleksiji in uradne ure za učitelje in starše za seznanjanje s knjižničnim gradivom in storitvami za uporabnike z bralnimi težavami.

Knjižnična služba za starše otrok z disleksijo in za odrasle z disleksijo bi morala omogočati srečevanja s predstavniki lokalnega društva za disleksijo in lokalnih šolskih oblasti. Knjižnica mora zagotoviti poseben ločen prostor za takšna srečanja. Za starše otrok z disleksijo ali odrasle z disleksijo predstavlja knjižnica »nevtralen prostor«. Izkušnje so pokazale, da si osebe, ki prihajajo na takšne sestanke, izmenjajo koristne informacije in se veselijo druženja z drugimi ljudmi s podobnimi težavami.

Prijetno okolje

Zelo pomembno je, da je gradivo za osebe z bralnimi težavami dostopno v osrednjem delu knjižnice, da ga lahko uporabniki s posebnimi potrebami opazijo takoj, ko vstopijo v knjižnico. Ljudje, ki niso navajeni obiskovati knjižnico, morajo imeti možnost, da najdejo »svoje« gradivo brez spraševanja, s čimer bi utegnili »razkriti« svojo prizadetost.

Oznake morajo biti postavljene jasno, tako kot povsod drugje v knjižnici. Zelo priporočljivo je, da so na oznakah **piktogrami** (besedilo, ponazorjeno s slikami), ki so koristni tudi za ostale uporabnike. **Barvna črta na tleh**, ki vodi do ustreznega gradiva, je koristna za osebe z bralnimi težavami kot tudi za slabovidne uporabnike.

Del prostora, namenjenega slabšim bralcem, naj bo **privlačno oblikovan** in opremljen s sedeži. Zagotoviti je potrebno **kasetofon ali CD predvajalnik** za lažje izbiranje zvočnih knjig. V tem predelu naj bodo na voljo tudi računalniki in ostali tehnični pripomočki (glej stran 18).

Ta način opreme se lahko uporabi v velikih in majhnih knjižnicah. Knjižnica ne potrebuje veliko finančnih sredstev za ustvarjanje »oaze« za slabše bralce.
Najpomembnejši dejavnik je pravilen odnos.

GRADIVO ZA OSEBE Z BRALNIMI TEŽAVAMI

Lažje berljivo gradivo

Knjige, prirejene za lažje branje, so opisane v publikaciji IFLA »Smernice za lažje berljivo gradivo« (Guidelines for Easy-to-Read Materials, 1997). Obstajata dve skupini takšnih knjig:

16

1. priredbe obstoječih knjig;
2. knjige, napisane posebej za osebe z bralnimi težavami.

Nekatere knjige, prirejene za lažje branje, spremlja isto besedilo, posneto na trak. Bralec lahko tako posluša posnetek in sledi besedilu v tiskani knjigi. To je zelo dober način za boljše razumevanje prebranega.

Osebe z disleksijo pripadajo tisti skupini ljudi, ki jim lahko knjige, prirejene za lažje branje, zelo koristijo.

Zvočne knjige

Poslušanje dobro posnete knjige zelo koristi osebam z disleksijo. »Branje s poslušanjem« jim omogoča dostop do istega gradiva kot ga uporabljajo tisti, ki »berejo z gledanjem«.

Zvočne knjige na trakovih, kasetah ali novih digitalnih medijih izdelujejo komercialne založbe ali knjižnice za slepe. Zakoni o avtorskih pravicah, ki se nanašajo na izdelavo zvočnih knjig, se razlikujejo od države do države. Zelo pomembno je, da ti zakoni osebam z disleksijo omogočajo dostop do zvočnih knjig, ki so bile izdelane večinoma za slepe in slabovidne. V vsaki državi morajo splošne knjižnice sodelovati s knjižnicami za slepe in slabovidne, da zagotovijo dostop do zvočnih knjig za vse, ki jih potrebujejo.

Zvočne knjige na novih digitalnih medijih, ki počasi nadomeščajo stare na kasetah, imajo dosti boljši sistem za iskanje, ki omogoča hitrejše iskanje določenega poglavja ali strani in vstavljanje knjižnega zaznamka. Ta tehnologija bo s pomočjo zvočnih knjig olajšala tudi učenje.

Posebna vrsta zvočnih knjig ima dve do tri različne hitrosti za predvajanje; še posebej koristna je za izboljšanje razumevanja prebranega. Bralec posluša besedilo v njemu primerni hitrosti in tako lažje sledi besedilu v tiskani knjigi. Takšne zvočne knjige izdelujejo za otroke in za odrasle.

V številnih šolah se danes zvočne knjige uporabljajo za učenje branja. V Skandinaviji šole in knjižnice sodelujejo v okviru programov, kjer se uporabljajo zvočne knjige skupaj s tiskanimi knjigami. Otroci si lahko zvočne knjige izposodijo tudi za branje za razvedrilo. Te storitve so zelo priljubljene.

Časniki

V demokratični družbi so časniki glavni vir informacij. V nekaterih državah izdajajo nacionalne in lokalne časnike na trakovih predvsem za slepe in slabovidne. Na Švedskem obstaja tudi elektronska različica nekaterih dnevnih časnikov, ki jih uporabniki lahko berejo na računalniku s pomočjo programa za povečanje besedila ali sintezo govora.

Zakoni o avtorskih pravicah predstavljajo problem, kadar dovoljujejo uporabo teh oblik le za slepe in slabovidne. Pomembno je, da knjižnice zastopajo pravice vseh oseb z bralnimi težavami in zagotovijo dostop do časnikov na trakovih ali v digitalni obliki.

17

Nekatere države imajo tudi posebne verzije časnikov, prirejenih za lažje branje, ki koristijo tudi širšemu krogu bralcev.

Revije

Ljudje z bralnimi težavami potrebujejo poleg knjig tudi dostop do informacij v drugih oblikah, npr. zvočne revije, ki vsebujejo tekoče informacije o svetovnih dogodkih, znanosti, medicini, umetnosti in različnih vsakodnevnih temah. Posnete revije so lahko dostopne preko knjižnic za slepe. Knjižnično osebje mora obvestiti ljudi z disleksijo o obstoju in dostopnosti tega gradiva.

Letaki in brošure

Tudi letaki in brošure – npr. vladnih ali drugih javnih služb – morajo biti dostopni na trakovih. Zvočna oblika omogoča osebam z bralnimi težavami enakopraven dostop do informacij, ki jim lahko bistveno spremenijo življenje.

Bralne storitve

Za osebe z bralnimi težavami lahko predstavlja branje osebnih pisem in drugih dokumentov velik problem. Knjižnica lahko ponudi svojim uporabnikom z disleksijo pomoč pri branju. Uporabniki lahko dokumente prinesejo v knjižnico osebno ali pa jih pošljejo po pošti, nato pa jih v knjižnici presnamejo na trak. Možno je tudi, da knjižnica besedilo preslika na računalnik, kjer ga uporabnik lahko prebere s pomočjo programa za sintezo govora.

Videokasete z lažje berljivimi podnaslovi

Video gradivo je zelo koristno za osebe z bralnimi težavami. Vendar pa v državah, kjer filmi niso sinhronizirani, ampak podnaslovljeni, osebe z bralnimi težavami pogosto težko sledijo zgodbi zaradi zahtevnega pogovornega jezika. Na Danskem so izdelali posebne različice številnih celovečernih filmov s podnapisi, ki so prirejeni za lažje branje – to pa ne pomeni, da je film za gledalca zato manj zanimiv.

INFORMACIJSKA TEHNOLOGIJA

Uporaba multimedijskih računalnikov s slikami, zvokom in besedilom je nov in privlačen način učenja za osebe z bralnimi težavami. Ti računalniki pa so lahko hkrati tudi velik problem, ker je potrebno za pridobitev določenega podatka pravilno vpisati besede.

18 Danes je na voljo različna programska oprema za preverjanje črkovanja in slovnice, ki je še posebej namenjena osebam z disleksijo. Knjižnica lahko kupi katerega od teh programov in staršem, učencem in učiteljem prikaže njihovo uporabnost. Računalnik mora biti v ločenem prostoru knjižnice, da je zagotovljena zasebnost. Knjižnično osebje mora nuditi tudi pomoč, če je to potrebno.

Za zagotavljanje enakopravnega dostopa do interneta in elektronskih podatkovnih zbirk, naj knjižnica opremi nekatere računalnike tudi s programi za sintezo govora in/ali povečavo besedila. Če so urejevalniki besedila na voljo vsem uporabnikom knjižnice, mora biti za osebe s težavami pri branju in črkovanju zagotovljena posebna inačica, ki omogoča prepoznavanje glasu. Spletna stran knjižnice naj bo lahko berljiva, s preprosto in jasno obliko, tako da bo dostopna za vse skupine uporabnikov.

Kadar knjižnica opremlja računalnike s programi za uporabnike s težavami pri branju in črkovanju, je zelo pomembno, da tesno sodeluje s šolami in andragoškimi centri. Hiter razvoj pomožne tehnologije in programske opreme za ciljne skupine kaže, da bodo osebe z bralnimi težavami kmalu imele na voljo še več orodij.

OBVEŠČANJE O KNJIŽNIČNIH STORITVAH

Ko knjižnično osebje pridobi ustrezno znanje o disleksiji in je za uporabnike z bralnimi težavami osnovana posebna zbirka, se postavi naslednje vprašanje: Kako obvestiti to ciljno skupino o storitvah?

Oseba z bralnimi težavami verjetno ne bere lokalnih časopisov, berejo pa jih sorodniki in prijatelji, ki lahko posredujejo informacije o storitvah, ki jih ponuja knjižnica.

Članke in objave v lokalnih časopisih naj spremlja brošura o knjižničnih storitvah za osebe z bralnimi težavami. Pomembno je, da je ta brošura – kot vse drugo pisno informativno gradivo iz knjižnice – napisana v jeziku, prirejenem za lažje branje. Brošura naj ne bo na voljo samo v knjižnici, ampak tudi na drugih javnih mestih, npr. v mestnih hišah, šolah, zdravstvenih domovih in lokalnih trgovinah (glej Priloga 5).

19

Dobri odnosi z lokalnim tiskom kot tudi z lokalnimi radijskimi in televizijskimi postajami imajo neprecenljivo vrednost.

Knjižnica lahko v sodelovanju z lokalnimi ali nacionalnimi združenji za disleksijo in drugimi organizacijami, ki se ukvarjajo z disleksijo, organizira **kampanjo o disleksiji**. Pri načrtovanju kampanje morajo sodelovati vsi, ki so odgovorni za izobraževanje na vseh stopnjah, kot tudi sindikati, zavodi za zaposlovanje itn.

Predavanja o disleksiji, stojnice z informacijskim gradivom in predstavitve računalniških programov za osebe z bralnimi težavami so samo nekateri primeri dejavnosti, ki jih lahko knjižnice in drugi organizirajo v času takšne kampanje.

Kampanja o disleksiji bo vplivala tudi na politike, ker se bodo seznanili s številnimi problemi, ki so povezani z disleksijo. Tudi sama knjižnica bo s svojim prizadevanjem za izboljšanje razumevanja disleksije v družbi pridobila podporo in naklonjenost.

Nikakršnega dvoma ni, da se bo potrebno zelo potruditi, da bodo imele osebe z disleksijo po vsem svetu enak dostop do informacij in kulture. Prav tako je očitno, da se večji napredek lahko doseže s skupnimi naporami ponudnikov storitev in osebami, ki imajo bralne težave. Vendar pa oseba z bralnimi težavami ne more čez noč pridobiti zaupanja za uporabo knjižnice. Potrebno je veliko trdega dela – ki pa se splača!

Priloga 1

STANDARDNA PRAVILA ZDRUŽENIH NARODOV

Resolucija je bila sprejeta na generalni skupščini Organizacije Združenih narodov: 48/96. Standardna pravila za izenačevanje možnosti invalidov.

II. Področja uresničevanja enakopravnega sodelovanja

20 Pravilo 5. Dostopnost

»Države morajo prepoznati vsesplošni pomen dostopnosti v procesu izenačevanja možnosti na vseh področjih družbenega delovanja. Za osebe s kakršnimikoli posebnimi potrebami morajo države: a) pripraviti in uresničiti programe, s katerimi omogočijo dostopnost fizičnega okolja in b) uvesti ukrepe za zagotavljanje dostopa do informacij in komunikacij.«
(...)

(b) Dostop do informacij in komunikacij

(...)

6. »Države morajo razviti strategije, s katerimi bodo informacijske storitve in publikacije postale dostopne za različne skupine oseb s posebnimi potrebami. Za zagotavljanje dostopa do pisnih informacij in gradiva naj se za slabovidne osebe uporablja Braillova pisava, posnetki na trakovih, povečan tisk in druga primerna tehnologija. Prav tako naj se uporablja ustrezna tehnologija za zagotavljanje dostopa do govornih informacij za osebe z okvaro sluha ali za osebe, ki imajo težave pri razumevanju.«

(...)

8. »Upoštevati je potrebno tudi potrebe ljudi z drugimi težavami pri sporazumevanju.

9. Države morajo spodbuditi medije, še posebej televizijo, radio in časopise, da zagotovijo dostopnost svojih storitev.

10. Države morajo zagotoviti, da bodo novi računalniški in informacijski sistemi in storitve, ki so namenjene javnosti, že od začetka dostopne tudi osebam s posebnimi potrebami ali pa jih morajo prilagoditi kasneje.

11. Pri sprejemanju ukrepov za zagotavljanje dostopnosti informacijskih storitev se je potrebno posvetovati z združenji za osebe s posebnimi potrebami.«

Priloga 2

IFLA/UNESCO MANIFEST O SPLOŠNIH KNJIŽNICAH¹

Dostop do znanja

Svoboda, blaginja in razvoj družbe in posameznika so temeljne vrednote človeka. Doseči jih je mogoče samo tedaj, ko je dobro obveščen državljan sposoben sam uresničevati svoje demokratične pravice in se aktivno vključevati v družbo. Ustvarjalno sodelovanje v le-tej in razvoj demokracije sta odvisna od zadostne izobrazbe in od prostega in neomejenega dostopa do znanja, duhovnih dobrin, kulture in informacij.

21

Splošna knjižnica, vrata lokalne skupnosti do znanja, zagotavlja osnovne pogoje za vseživljenjsko učenje, samostojno sprejemanje odločitev in kulturni razvoj posameznika in socialnih skupin.

Ta manifest razglašča UNESCOVO prepričanje, da je splošna knjižnica življenjska sila izobraževanja, kulture in informiranja ter bistven dejavnik zavestnega širjenja miru in duhovne blaginje.

UNESCO zato spodbuja nacionalne in lokalne oblasti, da ne le podpirajo razvoj splošnih knjižnic, temveč se vanj tudi aktivno vključujejo.

Splošna knjižnica

Splošna knjižnica je lokalni informacijski center, ki omogoča svojim uporabnikom brez zadržkov dostop do vseh vrst znanja in informacij.

Storitve splošne knjižnice so na voljo uporabnikom po načelu enakega dostopa za vse osebe ne glede na starost, raso, spol, vero, narodno pripadnost, jezik ali družbeni položaj. Posebne vrste storitev in gradiva je dolžna zagotoviti oziroma priskrbeti tistim uporabnikom, npr. pripadnikom jezikovnih manjšin, ljudem s telesnimi okvarami, negovancem v bolnišnicah, zapornikom, ki iz kakršnihkoli razlogov ne morejo uporabljati rednih storitev oziroma običajnega gradiva.

V splošni knjižnici mora najti vsaka starostna skupina gradivo za zadovoljevanje svojih potreb. Zbirke in storitve morajo vključevati tudi vse ustrezne medije in vrste sodobne tehnologije, seveda pa tudi tradicionalno gradivo. Temeljnega pomena je visoka kakovost in povezanost gradiva z lokalnimi potrebami in razmerami. Gradivo mora odražati tekoča dogajanja in razvoj družbe, pa tudi

¹Manifest je bil sprejet na 10. seji Mednarodnega sveta za Splošni informacijski sistem (PGI), Pariz, UNESCO, 28. - 30. 11. 1994 in je dostopen v 25 jezikih na spletnem naslovu IFLA-e:
<<http://www.ifla.org/VII/s8/unesco/manif.htm>>

V angleški izdaji smernic je objavljen le del Manifesta o splošnih knjižnicah. V slovenskem prevodu smernic objavljamo nekoliko posodobljeno celotno besedilo Manifesta o splošnih knjižnicah, ki je izšel kot priloga Knjižničarskih novic, letn. 5, št. 3, (1995) v prevodu Jožeta Kokoleta.

pretekle dosežke človekovih prizadevanj in ustvarjalnosti. Zbirke in storitve ne smejo biti podrejene nobeni obliki ideološke, politične ali verske cenzure oziroma pritiskom komercialnega značaja.

Temeljne naloge splošne knjižnice

Težišče storitev splošne knjižnice je v vestnem izpolnjevanju naslednjih ključnih nalog, vezanih na informacije, pismenost, izobraževanje in kulturo:

22

1. oblikovanje in utrjevanje bralnih navad pri otrocih od rane mladosti dalje;
2. podpiranje individualnega lastnega ter seveda tudi formalnega izobraževanja na vseh stopnjah;
3. nudenje možnosti za ustvarjalni razvoj osebnosti;
4. spodbujanje domišljije in ustvarjalnosti pri otrocih in mladini;
6. gojenje zavesti o kulturni dediščini in o pomenu umetnosti, znanstvenih dosežkov in inovacij;
8. zagotavljanje dostopa do kulturnega sporočila vseh oblik poustvarjalne (igralske, glasbene ipd.) umetnosti;
10. pospeševanje dialoga med kulturami in spodbujanje različnosti kultur;
12. podpiranje ustno prenašajočih se tradicij;
13. za državljane zagotavljanje dostopa do vseh vrst informacij, nastalih v lokalni skupnosti ali pomembnih zanjo;
14. nudenje ustreznih informacijskih storitev lokalnim podjetjem, združenjem in interesnim skupinam;
18. pomoč pri razvijanju informacijske pismenosti in uveljavljanju veččin računalniške pismenosti;
19. podpiranje, sodelovanje v programih in akcijah opismenjevanja vseh starostnih skupin, po potrebi tudi lastno uvajanje takih dejavnosti.

Financiranje, pravni predpisi in povezovanje v mreže

Načeloma naj bo delovanje splošne knjižnice brezplačno.

Za splošno knjižnico odgovarjajo nacionalne in lokalne oblasti. Delovanje morajo urejati posebna pravna določila, financiranje pa nacionalni in lokalni organi oblasti (vlade). Splošne knjižnice morajo biti bistvena sestavina vsake dolgoročne

strategije na področju kulture, zagotavljanja informacij, pismenosti in izobraževanja.

Za zagotavljanje povezovanja in delovanja splošnih knjižnic na ravni celotne države, morajo ustrezni zakonski predpisi in strateški načrti opredeliti in podpirati nacionalno mrežo knjižnic, temelječo na dogovorjenih standardih.

Mreža splošnih knjižnic mora biti zasnovana celovito, povezano z drugimi knjižnicami: nacionalno, splošnimi znanstvenimi, specialnimi in seveda tudi s šolskimi (vseh stopenj) in visokoškolskimi.

Organizacija in upravljanje

23

V ta namen je treba oblikovati poslovno politiko, v kateri so jasno opredeljeni cilji, prioritete in storitve knjižnice glede na potrebe lokalne skupnosti. Splošna knjižnica mora biti organizirana učinkovito, ravnati se mora po vseh strokovnih standardih poslovanja.

Na lokalni, regionalni, nacionalni, tudi mednarodni ravni mora biti zagotovljeno sodelovanje z vsemi možnimi partnerji, npr. s skupinami uporabnikov ali z drugimi poklici.

Storitve morajo biti fizično dostopne vsem članom lokalne skupnosti. Za to morajo biti izpolnjene tele zahteve: ugodna lokacija knjižnice, dobri pogoji in pripomočki za branje in študij, pa tudi ustrezna tehnologija in uporabnikom prilagojena časovna odprtost knjižnice. K tem zahtevam moramo priključiti tudi organizacijo posebnih storitev zunaj prostorov knjižnice za vse tiste, ki je ne morejo osebno obiskati.

Storitve splošne knjižnice morajo biti prilagojene različnim potrebam lokalne skupnosti v mestu in na podeželju.

Knjižničar v splošni knjižnici je aktiven posrednik med uporabniki in viri. Ustrezno raven storitev lahko zagotovi samo knjižničar, ki je izšolan v stroki in se tudi permanentno izobražuje.

Z organizacijo programov pridobivanja in vzgoje uporabnikov je treba tem pomagati, da v celoti izkoristijo vse razpoložljive vire.

Izvajanje manifesta

S tem manifestom pozivamo osebe, odgovorne za sprejemanje odločitev na nacionalni in lokalni ravni in nasploh svetovno skupnost knjižničarjev, da uveljavljajo tu predstavljena načela.

* * *

Manifest je bil oblikovan v sodelovanju z Mednarodno zvezo bibliotekarskih društev in ustanov (IFLA).

Priloga 3

LISTINA ZA BRALCA

»Januarja 1992. je na 23. kongresu Mednarodnega združenja založnikov (International Publishers Association) v New Delhiju (Indija) mednarodni odbor sprejel naslednji dokument, ki ga je kasneje potrdil tudi Unesco:

- 24**
1. člen: Pravica do branja
 2. člen: Možnosti za branje
 3. člen: Podpora in spodbujanje branja
 4. člen: Obveščanje in sodelovanje za branje
 5. člen: Zaključek

1. člen: Pravica do branja

V prepričanju, da so knjige izjemno učinkovite pri prenašanju znanja in posredovanju idej ter da branje spodbuja najpopolnejši razvoj mišljenja in sodelovanje državljanov v družbi

in

glede na povsod prisotno skrb za izobraževanje ter majhne možnosti za odpravo globalne nepismenosti, ki povzroča socialno prikrajšanje,

PONOVNO TRDIMO, DA JE BRANJE UNIVERZALNA PRAVICA.

Branje vpliva na naša življenja z mnogih vidikov:

1.1 Kulturni in znanstveni vidik

Branje, ne samo knjig, ampak vsakega tiskanega besedila, je ključ do naše kulturne in znanstvene dediščine ter spodbuda za mednarodno razumevanje in zanimanje za druge kulture.

1.2 Družbeni vidik

Učinkovito branje je predpogoj za celovito sodelovanje v sodobni družbi.

1.3 Ekonomski vidik

Bralne sposobnosti so ključni dejavnik za uspešnost gospodarstva. Industrijske korporacije veliko vlagajo v izobraževanje zaposlenih, da bi izboljšale njihove komunikacijske spretnosti, še posebej branje. Nova tehnologija zahteva dodatne spretnosti, povezane s pismenostjo, pomanjkanje le-teh pa resno ovira napredek.

1.4 Demokratični vidik

V demokratični družbi, ki zagotavlja prost pretok informacij, je tiskana beseda nujen element za razvoj posameznikovega kritičnega mišljenja. To je najučinkovitejša pot do družbe pluralističnih pogledov. Demokracija je odvisna od dobro obveščenih posameznikov.

1.5 Vidik posameznikove ustvarjalnosti

Branje je nujno za osebni razvoj posameznika in za njegov pogled na svet in druge ljudi. Branje je tudi zelo dobro razvedrilo (vzdržuje živahnost razuma in domišljije) in, če je potrebno, omogoča tudi beg od vsakodnevnih skrbi ter prispeva k razvoju in bogatenju notranjega življenja in širjenju obzorja. Za razvoj domišljije je branje od ranega otroštva dalje neprecenljivo.

25

4.2 Sodelovanje za branje

Edini način, da postanejo knjige in branje dostopne vsem ne glede na njihovo stanje, je sodelovanje knjižnic, založb in knjigotržcev. Po potrebi pa tudi njihovo združevanje z različnimi kulturnimi, izobraževalnimi in družbenimi organizacijami, ki se ukvarjajo s spodbujanjem branja. Takšno povezovanje javnih in zasebnih interesov je najboljši način za zadovoljevanje splošnih potreb po branju.

V vseh vrstah in na vseh nivojih družbe je potrebno ustvariti bralno okolje. Začeti je potrebno že v predšolski dobi in nadaljevati v okviru formalnega, neformalnega in vseživljenjskega izobraževanja. Vključene morajo biti vse skupine bralcev: pripadniki jezikovnih manjšin, priseljenci, počasnejši bralci in slabovidni.

5. člen: Zaključek

Knjige so duhovna gonilna sila človeštva – so vir, ki človeštvu omogoča, da se z zaupanjem zazre v prihodnost. Knjige potrebujejo, knjige si zaslužijo splošno zanimanje in podporo.«

Priloga 4

OSEBE Z DISLEKSIJO IN KNJIŽNICA

Iz knjige Staffana Ekegrena »Det var ju inte dum jag var. 13 dyslektiker begär ordet.« (Sploh nisem bil neumen. Trinajst disleksikov zahteva, da jih poslušajo.), ki so jo leta 1996 izdale splošne knjižnice v švedskih mestih Eskilstuna, Falun, Gävle in Örebro.

- 26** Med nacionalno kampanjo o disleksiji na Švedskem v letih 1996-97 so štiri mestne knjižnice izdale knjigo o tem, kako knjižnice zadovoljujejo potrebe oseb z disleksijo. Osebe s težavami pri branju in pisanju zelo redko obiščejo knjižnico. Tisti redki, ki si upajo priti, pa pogosto ne prosijo za pomoč. Mislijo si, da jim že od rojstva na čelu piše »neumen«. Kaže, da je knjižnica eno tistih mest, kjer je osebam z disleksijo zelo težko prikriti svojo motnjo.

Odlomek z ovitka knjige:

»Tukaj je trinajst oseb, ki se počutijo neumne, a niso. Imajo disleksijo, nevidno oviro, zaradi katere se sto tisoč ljudi počuti osramočenih. Vendar pa bi moralo biti sram knjižnico. V tajnem poskusu trinajst oseb z disleksijo obišče knjižnico. Med temi obiski se morajo soočiti s svojimi lastnimi strahovi, pa tudi z družbo, ki se do njih sovražno obnaša.«

»Angelica, 21 let, študentka (str. 97-99):

Nisem mogla videti, v kateri vrstici naj bi bila, nisem mogla brati.

Knjižničar je brez besed obrnil računalniški ekran proti meni. Ali je pričakoval, da ga bom pogledala? In zakaj? Je bilo povezano s knjigami, ki sem jih iskala? »Prosim, preberite to in zapišite, katere knjige želite«, je rekel knjižničar.

Knjige? Kot takrat, ko sem bila še otrok in nisem razbrala ure in sem morala vprašati, koliko je ura. Potem so mi dali uro in sem morala sama ugotoviti.

Ampak tokrat sem videla same črke, poln ekran črk. Kako naj jih preberem? Kadar sem sama s takšnim ekranom, ponavadi najprej poiščem prvo črko priimka in se potem osredotočim na naslove knjig in osebna imena in založbe in leto izdaje in podobno. Če bi morala vse to prebrati, bi trajalo celo večnost.

Ampak sedaj, s tem ekranom, nisem mogla videti, v kateri vrstici naj bi bila, in nisem mogla nič prebrati. Nisem hotela niti poskusiti, ker bi se samo razburila. Že tako sem se počutila neumno. Medtem ko je držal računalnik obrnjen proti meni, je začel govoriti, govoriti in kazati na knjige Borisa Lindkvista; rekel je, da je zadnja iz leta `88. Gledala sem v ekran in kimala, kot da razumem. Na tak način se lahko pretvarjate, kadar nič ne razumete.

»Sedaj pa mi pokažite knjigo, ki bi si jo radi izposodili«, je rekel na videz zelo mirno. Prijetno je, kadar kdo uspe obdržati mirnost. Kadar ne ustvarjajo napetosti, stresnih situacij ali drame. Ja, sem rekla. Še naprej je bil miren in prijazen, nato je prebral pet naslovov, med katerimi bi lahko izbirala, vendar se mi je zdelo, da jih je bilo več. Prvo in zadnjo sem si zapomnila, katero naj torej izberem? Morda je bil seznam v kronološkem zaporedju, jaz pa sem seveda želela dobiti najnovejšo Lindkvistovo knjigo.

Prosila sem ga, da zapiše naslov na list papirja. Pogledala sem na listek in vprašala, kje lahko najdem to knjigo. Spet je vzel papir in napisal »polica B«. Še vedno se sprašujem, kako zgleda ta knjiga.«

27

»Roger, 42 let, invalidsko upokojen (str. 12-15):

Ali naj vse skupaj pozabim, ali naj vstopim?

Kmalu sem bil tam, pred knjižnico, in sem kar obsedel v avtu. Razpravljal sem sam s seboj: ali naj vse skupaj pozabim ali naj resnično vstopim. Knjižnice so stare zgradbe z ozkimi prostori; to so mračna mesta s knjigami od tal do stropa. Kot v šolski knjižnici, kjer je sedel učitelj. Po tistem nisem šel nikdar več na takšen kraj, nikoli več v vsem svojem življenju.

Začel bom jecljati, sem pomislil, in ne bom mogel izgovoriti niti ene same besede. Knjiga o kegljanju. Mogoče se bodo ljudje ustavili in strmeli vame. Nisem se mogel spomniti, kaj naj bi rekel knjižničarju, ampak to ni bilo tako pomembno kot sam vstop v zgradbo.

Potem sem zbral ves svoj pogum. In ga nesel s seboj.

Knjižnica je bila pravzaprav zelo prostorna. Ni bilo toliko knjig, knjižne police niso bile tako polne in bile so manjše, kot sem se spominjal iz svoje mladosti. Niso te kar »požrle«. In okna so bila velika, prepuščala so veliko svetlobe.

Nekoč sem bil na srečanju, kjer se je moral vsak predstaviti skupini, moral si sedeti pred vsemi in govoriti o sebi. Mislil sem, da tega ne bom zmogel. Da bom »zamočil«. Toda potem sem stopil naprej. To ne bo šlo, sem pomislil, ne bom mogel izgovoriti niti besede.

Potem je ta občutek izginil in bilo je pravzaprav zelo enostavno. Toda da bi stopil h knjižničarju in rekel: sem zelo slab bralec, mi lahko pomagate poiskati kaj o kegljanju? Niti slučajno!

Najprej sem se moral sprehoditi po knjižnici, jo pregledati, začutiti vzdušje, se navaditi na prostor.

Ljudje tam so bili večinoma mladi. Mislim, da me niso gledali, ko sem šel do polic z zvočnimi knjigami na sredini prostora. Tako lahko sem stal na sredini knjižnice in gledal zvočne knjige. Tako enostavno jih je bilo najti, niso bile skrite v kakšnem

temnem kotu. Kajti v temnem kotu bi pritegnil pozornost nase: zakaj stoji tam zadaj v kotu in gleda zvočne knjige? Videti je normalen, zakaj torej stoji tam in gleda takšne knjige?

Toda jaz sem se nahajal v sredini prostora kot vsi drugi. Nisem izstopal iz množice. Slepa oseba ima svojo belo palico, gluha oseba ima svoj slušni aparat, moja težava pa se ne vidi, dokler ne začnem pisati, dokler ne poskusim brati. To postane tako čustveno, tako nabito. Vsi mislijo, da se vse to vidi že v prvem razredu ali še prej in se potem lahko postavljajo s svojimi bistrimi otroki.

- 28** Ampak sedaj sem že nekaj časa v knjižnici in sem se je navadil, vstopil sem. Zelo je prostorna in prijetna in zvočne knjige so na sredini. Sedaj moram samo še pristopiti h knjižničarju in z njim spregovoriti.«

Priloga 5

PREVOD DANSKEGA LETAKA »HAR DU SVÆRT VED AT LÆSE?« V SLOVENŠČINO

Naslovna stran

Ali imate težave pri branju?
Dobrodošli v knjižnici
Splošne knjižnice občine Søllerød, Danska

29

2. stran

Izposodite si knjigo, ki je prirejena za lažje branje...

Imamo veliko dobrih knjig za osebe z disleksijo in za druge osebe z bralnimi težavami – tako za otroke kot za odrasle.
Nekatere teh knjig so posnete tudi na trak.

Prisluhnite zvočni knjigi.
Uživali boste ob poslušanju dobre zvočne knjige.
V naši knjižnici si lahko izposodite knjige z različnimi temami – in tudi romane,
Vstopite in vzemite seznam knjig.
Vse je brezplačno.

3. stran

Poslušajte »zvočno« revijo...

Imamo nekaj za vas in mislimo, da vam bo všeč.
Izposodite si lahko zvočne kasete o naravi, tehnologiji, zgodovini, potovanjih in še marsikaj drugega.
Dovolite, da si iz drugih knjižnic za vas izposodimo zvočne revije – ali pa brošuro na traku.
Nekatere brošure ali letaki so posneti na trak.
Lahko si jih ogledate v naši knjižnici.
Če ne bomo imeli zvočne knjige, ki jo želite, si jo bomo izposodili iz druge knjižnice – tudi iz knjižnice za slepe.

4. stran

Poiščite časnike na kaseti...

Lokalne časnike lahko dobite na kaseti.
Knjižnica vsak teden izda in razpošlje časnik – vas to nič ne stane.
Pridite v knjižnico in poslušajte.
Želite, da vam beremo?
Imate gradivo, ki ga sami ne morete prebrati?
Pismo?

Smernice za knjižnične storitve za osebe z disleksijo

Navodila?
Recept?
Članek? ... ali karkoli drugega?
Samo vstopite...!
Posneli jih bomo za vas.
Ta storitev je brezplačna.

5. stran

Pričakujemo vas.
Vemo, da mnogi ljudje težko berejo.

30

In da je za nekatere to skoraj nemogoče.
Imamo veliko zanimivega gradiva.
Uporaba gradiva vas ne bo nič stala.
Pridite, pogovorili se bomo.
In pomagali vam bomo poiskati knjige, ki vas zanimajo.

Urniki odprtosti osrednje knjižnice

...poglejte na zadnjo stran!

6. stran

Vstopite in nas spoznajte
v osrednji knjižnici
Holte Midtpunkt 23, 2. nadstropje

Torek: 14h-16h
ali po dogovoru,
lahko nas tudi pokličite
45 56 66 99

Veselimo se vašega obiska

Gyda Skat Nielsen
Anne Bodil Christensen
Oddelek za posebne knjižnične storitve

BIBLIOGRAFIJA

KNJIGE

Cicci, Regina: What's wrong with me? Learning Disabilities at Home and School. Timonium, York Press, 1995. (P.O. Box 504, Timonium, Maryland 21094, www.yorkpress.com)

Developmental Dyslexia: Neural, Cognitive, and Genetic Mechanisms. Edited by Christopher H. Chase, Glenn D. Rosen and Gordon F. Sherman. Timonium, York Press, 1996. (glej Cicci)

31

Hornsby, Beve: Overcoming Dyslexia. London, Heinemann, 1985.

Hurford, Daphne: To Read or not to Read: Answers to All Your Questions about Dyslexia. New York, Lisa Drew Book from Scribner, 1998. (1230 Avenue of the Americas, New York, New York 10020, www.SimonSays.com)

The **International Book of Dyslexia.** Edited by Robin Salter and Ian Smythe. European Dyslexia Association and World Dyslexia Network Foundation, 1997.

Miles, T. R.: Dyslexia – a hundred years on. By T.R.Miles and E.Miles. 2th edition. OUP, 1999.

Nosek, Kathleen: Dyslexia in Adults: Taking Charge of Your Life. Dallas, Taylor Publishing Company, 1997. (1550 West Mockingbird Lane, Dallas, Texas 75235, www.taylorpub.com)

Rawson, Margaret: The Many Faces of Dyslexia. (Monograph no. 5) Baltimore, The International Dyslexia Association, 1988. (8600 LaSalle Road, Baltimore, Maryland 21286, www.interdys.org)

Specific Reading Disability: A view of the Spectrum. Edited by Bruce K. Shapiro, Pasquale J. Accardo, and Arnold J. Capute. Timonium, York Press, 1998. (glej Cicci)

REVIJI

Dyslexia. An International Journal of Research and Practice. Edited by T.R.Miles. Chichester, West Sussex, UK, John Wiley & Sons Ltd. (izhaja štirikrat letno).

The **Dyslexia Handbook.** Edited by Ian Smythe. British Dyslexia Association (izhaja enkrat letno).

NOVEJŠA SLOVENSKA STROKOVNA BIBLIOGRAFIJA O DISLEKSIJI, MOTNJAH BRANJA IN PISANJA TER SPECIFIČNIH UČNIH TEŽAVAH OTROK IN MLADOSTNIKOV

zbrala in uredila Mojca Dolgan-Petrič

32

Bergant, K. & Musek Lešnik, K. (ur.) (2002). *Šolska neuspešnost med otroki in mladostniki : vzroki - posledice – preprečevanje*. Ljubljana: Inštitut za psihologijo osebnosti.

Bilten Bravo. Ljubljana: Društvo Bravo, 2004- . Dostopno na: <http://www.drustvo-bravo.si/web/index.php?page=Bilten>

Bucik, V. (2000). Težave z branjem. *Gea*, 10 (11), 59-61.

Černe, T. (2003). Predstavitev nekaterih vaj za avtomatizacijo oblike črk pri otrocih s specifično motnjo branja in pisanja. V: *Logopedija za vsa življenjska obdobja* (str. 289-291). Ljubljana: Zavod za gluhe in naglušne.

Černe, T. (2006). Učenci s specifičnimi razvojnimi motnjami jezika, branja in pisanja ter učenje v skupini. V: *Mozaik našega delovanja* (str. 266-271). Ljubljana: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše.

Dolgan-Petrič, M. et al. (2005). *Delo z uporabniki s posebnimi potrebami : knjižnične storitve za uporabnike z disleksijo*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica, Bibliotekarski izobraževalni center.

Dolgan-Petrič, M. (2006). Kako lahko knjižničar pomaga osebam z disleksijo. *Bilten Bravo*, 2 (3), 15-17.

Dolgan-Petrič, M. (2006). Dostopnost knjižničnih storitev osebam z disleksijo. V: Kavkler, M. et al. (ur.) *Otroci in mladostniki s specifičnimi učnimi težavami - spodbujanje, podpiranje in učinkovita pomoč* (str. 68-73). Ljubljana: Društvo Bravo.

Fidler, R. & Sikošek, K. (2000). Kako lahko specialni pedagog in šolski knjižničar pomagata otrokom s specifičnimi učnimi težavami v prvih treh letih osnovnega šolanja : projekt na OŠ Štore. *Defektologica slovenica*, 8 (3), 101-105.

Franza, L., Legac, T. & Hribernik, N. (2003). Logoped v osnovni šoli in legastenija. V: *Logopedija za vsa življenjska obdobja* (str. 285-288). Ljubljana: Zavod za gluhe in naglušne.

Glas Bralnega društva Slovenije. Ljubljana: Bralno društvo Slovenije, 2000-

Ivšek, M. (ur.) (2000). *Bralna sposobnost ima neomejene možnosti razvoja*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Ivšek, M. (ur.) (2001). *Različne vrste branja terjajo razvijanje različnih bralnih strategij / 4. strokovno posvetovanje Bralnega društva Slovenije, Ljubljana, 19. in 20. april 2001*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Kavkler, M. (2001). Vključevanje otrok s posebnimi potrebami. *Vzgoja in izobraževanje*, 32 (6), 100-106.

Kavkler, M. (ur.) (2002). *Razvijanje potencialov otrok in mladostnikov s specifičnimi učnimi težavami / 1. slovenska konferenca o specifičnih učnih težavah z mednarodno udeležbo, Kranjska gora, 26., 27. in 28. september 2002*. Ljubljana: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše, Društvo Bravo.

33

Kavkler, M. (2002). Zakonsko opredeljene oblike pomoči otrokom in mladostnikom s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami. V: K. Bergant in K. Musek Lešnik (ur.), *Šolska neuspešnost med otroki in mladostniki* (str. 81-85). Ljubljana: Inštitut za psihologijo osebnosti.

Kavkler, M. (2003). Inkluzivno izobraževanje : pravica otrok s posebnimi potrebami. *Vzgoja*, 5 (18), 5-7.

Kavkler, M. et al. (ur.) (2006). *Otroci in mladostniki s specifičnimi učnimi težavami - spodbujanje, podpiranje in učinkovita pomoč : zbornik prispevkov / 2. mednarodna konferenca o specifičnih učnih težavah v Sloveniji, Ljubljana, 29. in 30. september 2006*. Ljubljana: Društvo Bravo.

Kofol, A. (prev.) (2002). *Priročnik za pripravo lažje berljivih dokumentov : Slovenija*. Ljubljana: Zveza Sožitje, zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije.

Končnik, N. (ur.) & Kavkler, M. (ur.) (2002). *Specifične učne težave otrok in mladostnikov : prepoznavanje, razumevanje, pomoč*. Ljubljana: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše.

Košak Babuder, M. (2005). Priporočila za prilagoditve bralnega gradiva. *Knjižničarske novice*, 15 (11), 9-11.

Krajnc, A. (2004). Disleksija : bogastvo in prekletstvo. *Delo, priloga Znanost*, 46 (8. marec), 9.

Krajnc, A. (2004). Razgrnimo skrivnosti disleksije : odlike in težave ljudi s posebnimi sposobnostmi. *Andragoška spoznanja*, 10 (1), 25-35.

- Magajna, L. (2003). Disleksija - nekateri problemi sodobnega raziskovanja in prakse. V: *Logopedija za vsa življenjska obdobja* (str. 270-273). Ljubljana: Zavod za gluhe in naglušne.
- Magajna, L. (2006). Specifične učne težave - nekatera novejša spoznanja in usmeritve. *Bilten Bravo*, 2 (3), 12-14.
- Mahnič, K. (2002). Blagoslov ali prekletstvo? : disleksija. *Naša žena*, (12), 16-17.
- 34** Ozbič, M., Donda, V. & Sekulič Kogovšek, D. (2004). Razvojna disleksija in dvojezičnost. *Defektologica slovenica*, 12 (3), 27-52.
- Pšunder, M. (2001). Kako zaznati legastenika in mu pomagati. *Pedagoška obzorja*, 16 (1), 61-70.
- Reid, G. (2002). *Nekaj v prijateljsko pomoč : vodnik za starše otrok z disleksijo*. Ljubljana: Bravo - društvo za pomoč otrokom in mladostnikom s specifičnimi učnimi težavami.
- Soršak, S. (2003). *Pomoč otrokom s specifičnimi učnimi težavami na razredni stopnji osnovne šole*. Maribor: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše.
- Tancig, S. (2003). Kaj imajo skupnega Einstein, Picasso, Goldberg, Wittgenstein in Andersen? : disleksija. *Delo, Sobotna priloga*, 45 (11. jan.), 26-27.
- Žerdin, T. (2003). *Motnje v razvoju jezika, branja in pisanja : priročnik za pomoč specialnim pedagogom in učiteljem pri odpravljanju motenj v razvoju jezika, branja in pisanja*. Ljubljana: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše, Društvo Bravo.
- Žunko-Vogrinc, S. (2002). Otroci z motnjami branja in pisanja v rednih osnovnih šolah. *Otrok in družina*, (1), 26-27.

NASLOVI POMEMBNEJŠIH DRUŠTEV ZA DISLEKSIJO

(januar 2007)

seznam iz izvirnika smernic je posodobila Mojca Dolgan-Petrič

Mednarodna združenja

International Dyslexia Association
(IDA)
8600 LaSalle Road Chester Building/
Suite 382
Baltimore, MD 21286-2044, ZDA
Spletni naslov: www.interdys.org

European Dyslexia Association
(EDA)
Bodenweg 21
CH-8406 Winterthur, Switzerland
E-pošta: eda@kbnnet.co.uk
Spletni naslov:
www.dyslexia.eu.com

Avstrija

Oesterreichischer Bundesverband
Legasthenie
Rosenthalgasse 13/11
A-1140 Wien, Avstrija
Spletni naslov:
www.legasthenie.org

Belgija

APEDA Belgium
Av. du Prince Heritier 10
1200 Bruxelles, Belgija
Spletni naslov: www.apeda.be

Brazilija

Associação Brasileira de Dislexia
(ABD)
Av. Angelica 2318, Conj. 92
001228-200 Sao Paulo, Brazilija
E-pošta: abdislexia@uol.com.br
Spletni naslov: www.dislexia.org.br

Ciper

Cyprus Dyslexia Association
Limassol Avenue 146
2015 Nicosia, Cyprus
E-pošta: dyslexia@cytanet.com.cy
Spletni naslov:
www.dyslexia-cyprus.com

35

Češka republika

Czech Dyslexia Association
Svatoslavova 17
140 00 Praha 4 – Nusle, Češka
republika
E-pošta: zelinkova@mymail.cz

Danska

Ordblind/Dysleksiforeningen i
Danmark
(The Danish Dyslexia Association)
Kløverprisvej 10 B
2650 Hvidovre, Danska
E-pošta: ordblind@e-box.dk
Spletni naslov:
<http://www.ordblindeforeningen.dk>

Finska

HERO
Vilhelmsgatan 4 B 13
00100 Helsinki, Finska
Spletni naslov:
<http://www.lukihero.fi>

Francija

Union nationale France dyslexie
dysphasie (UNFDD)
Hôpital Armand Trousseau, 26
avenue du Docteur Arnold Netter

75012 Paris, Francija
Fédération des associations des
parents d'enfants dyslexiques
(APEDYS)
88 rue Charles-le-Bon, 59650
Villeneuve-d'Ascq
Spletni naslov:
<http://www.apedys.org>

Grčija

Ellikh Etaipia Dyslexias
Iraklithon Street 41, Voula
177-73 Athens, Grčija

Hrvaška

Hrvatska udruga za disleksiju (HUD)
Kušlanova 59a
10000 Zagreb, Hrvaška
Spletni naslov: www.hud.hr

Irska

Dyslexia Associaton of Ireland (DAI)
1 Suffolk Street
Dublin 2, Ireland
E-pošta: info@dyslexia.ie
Spletni naslov: www.dyslexia.ie

Italija

Associazione Italiana Dislessia
(A.I.D.)
Via dei Martiri 1/2
40121 Bologna, Italija
E-pošta: info@dislessia.it
Spletni naslov: www.dislessia.it

Kanada

Canadian Dyslexia Association
207, Bayswater Avenue
Ottawa, Ontario
E-pošta: info@dyslexiaassociation.ca
Spletni naslov:
www.dyslexiaassociation.ca

Learning Disabilities Association of
Canada
250 City Centre Avenue, Suite 616,
Ottawa, Ontario K1R 6K7, Kanada
E-pošta: information@ldac-taac.ca
Spletni naslov: www.ldac-taac.ca

Luksemburg

DYSPEL
33 Avenue Victor Hugo
L-1750 Luxembourg, G.D.
Luxembourg
Spletni naslov:
<http://www.dyspel.org>

Madžarska

Dyslexias Gyermekkert Egyesulet
1114 Villanyi Ut 11-13
Budapest, Madžarska

Startdyslexia
Eszék Utca 5
1114 Budapest, Madžarska
E-pošta: hegedusfam@matavnet.hu

Malta

The Dyslexia Association
c/o 5, Triq I-Ispiera, Swieqi STJ 11
St Andrews, Malta
E-pošta: sb@maltanet.net
Spletni naslov:
[www.education.gov.mt/edu/
support_org/
dyslexia_association.htm](http://www.education.gov.mt/edu/support_org/dyslexia_association.htm)

Nizozemska

Stichting Dyslexie Nederland
Oudezijds Voorburgwal 153
1012 ES Amsterdam, Nizozemska
Spletni naslov:
www.stichtingdyslexienederland.nl

Nemčija

Bundesverband Legasthenie und
Dyskalkulie
Königstrasse 32
30175 Hannover, Nemčija
E-pošta: beratung@bvl-
legasthenie.de
Spletni naslov: www.legasthenie.net

Norveška

Dysleksiforbundet i Norge
Youngstorget 2A
0181 Oslo
E-pošta: post@dysleksiforbundet.no
Spletni naslov:
www.dysleksiforbundet.no

Poljska

Polski Towarzystwo Dysleksji
Pomorska 68
80 343 Gdansk, Poland
Tel./Faks: + 4858 554 5761
E-pošta: psymbg@univ.gda.pl
Spletni naslov:
http://dysleksja.univ.gda.pl

Slovenija

Bravo - društvo za pomoč otrokom
in mladostnikom s specifičnimi
učnimi težavami Slovenije
Gotska 18
1000 Ljubljana, Slovenija
E-pošta: info@drustvo-bravo.si
Spletni naslov:
www.drustvo-bravo.si

Španija

Federación Española de Dislexia
(FEDIS)
Camino de Jesús nº 68 Local 9
07011 Palma de Mallorca, Španija

E-pošta: fedis@fedis.org
Spletni naslov: www.fedis.org

Asociación Dislexia y Familia
(DISFAM)
Camino de Jesús nº 68 Local 9
07011 Palma de Mallorca, Španija
E-pošta: info@disfam.net
Spletni naslov: www.disfam.net

Associacio Catalana de Dislexia
Canet 4
08017 Barcelona, Španija
E-pošta: ACD@infomail.lacaixa.es
Spletni naslov:
www.acd-dislexia.voluntariat.org

Švedska

Förbundet FMLS
Solnavägen 100
169 51 Solna, Švedska
E-pošta: info@fmls.nu
Spletni naslov: www.fmls.nu

Förelärföreningen för Dyslektiska
Barn
Surbrunnsgatan 42 1 tr.ö.g.
S-113 48 Stockholm, Švedska
E-pošta: dyslexi@fdb.nu
Spletni naslov: www.fob.se

Švica

Verband Dyslexie Schweiz
Alpenblick 17
8311 Brütten, Švica
E-pošta: info@verband-dyslexie.ch
Spletni naslov:
www.verband-dyslexie.ch

Velika Britanija

British Dyslexia Association
98 London Road
Reading, Berkshire RG1 5AU,
Velika Britanija

Smernice za knjižnične storitve za osebe z disleksijo

E-pošta: admin@bdadyslexia.org.uk
Spletni naslov:
www.bdadyslexia.org.uk

Dyslexia Scotland
Stirling Business Centre
Wellgreen
Stirling FK8 2DZ, Scotland,
Velika Britanija
E-pošta:
info@dyslexiascotland.org.uk

38

Dyslexia Action
Park House, Wick Road
Egham, Surrey TW20 0HH,
Velika Britanija
E-pošta:
info@dyslexiaaction.org.uk
Spletni naslov:
<http://www.dyslexiaaction.org.uk>

Disleksija ali specifične učne težave so zelo resna motnja v svetu črk. Ker je disleksija nevidna motnja, mnogi ljudje težko razumejo probleme oseb z disleksijo. Lažje je prepoznati in sočustvovati s slepim ali telesno prizadetim.

Osebe z disleksijo ni enostavno prepoznati in zaradi tega je težko razumeti, da potrebuje posebne knjižnične storitve. Knjižnice so odgovorne, da pomagajo tej veliki skupini državljanov in jim omogočijo enakopraven dostop do informacij.

40

Založila in izdala
Zveza bibliotekarskih društev Slovenije
Turjaška 1, Ljubljana

Za izdajatelja
Melita Ambrožič

Oblikovanje in prelom
Tomaž Fidler

Tisk
Tiskarna Radovljica

Naklada
300 izvodov

Cena
8 €

Izdajo smernic za knjižnične storitve za osebe z disleksijo je finančno podprlo
Ministrstvo za kulturo RS

